

IGANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1902-ko Urria-ren
12.º

Euskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.

1902-ko Urria-ren
12.º

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

ESKUARA

(Jarraipena)

Euskerearen ederra!

Aitortuko dogu lotsarik bague, ipar-aldeetik eta egoaldekik artu ta estuturik gaukazan izkuntza biak, Latin-aren umeak eurak, ederto orraztatuak direala, eta izkuntza batzui ta besteai osturiko puzkaz ondo apainduak.

Eta alan be gure berbetea, asikeran euki eban edertasunetik asko jauzia egon arren, jarri leiteke beko-
kia gora dabela izkuntza orren eta beste edozeinen aldean.

Bada Jainkoak emona dogu Latíña ta Griegoa baizen ondo eta beste izkuntzetako naaskuntza bague egona da. Damu izateko da, ainbeste guzalditan, lurrak azi dituen gaimen andiko euskaldun bakar bati ez go-
gora etortea, bear zituela aguirian jarri euskereak beregan daukazan aberastasanak.

Esan nai da euskerea egon dala bapere landua izan bague ichi leiten arri baliotsu bat leguez.

Eta alan izan arren ikusi daigun zer diñoen gure berteteagaitik, zerbait esateko eskubidea dabeen jakintsu batzuk.

Jakintsuak zer diñoen Euskereagan

Ona emen aurrenengo Achular, amazpigarren mendean edo *sigloan* Sara-ko abadea izan zana. Entzute andiko liburu eguille onek diño uste izan leitekela beste izkuntza guztiak alkarregaz naasturik dagozela, baiña Euskerea bere leenengo garbitasunean dagoala.

Ona orain zer ziñoan, amazortzigarren mendearen asikeran beste euskaldun jakintsu batek, Larramendi jesuitiak:

«Nai badozue jakin gure Euskerea zer dan, beguiratu eiozue beste izkuntzarik ikasi eztabeen jende batzuri, zelan berba eguiten dabeen euren artean; eta arriturik guertatuko zaree ikusiaz zein gozoa, arguia, bizia, garbia ta zuzena dan gure berbetea.»

Alan be, Aita Larramendi deskeilla egoan bere aldi atako izlari edo predikadoriak etzekiela euskeraz kaleko emakume batzuek baizen ondo. Baiña gure artean zeinbat ezetegara, entzun ondorean batez be kosta-aldeko pre-

dikadore batzuk (1), ezagutu dogunak musika soñurik gozoena baiño gozoago dala gure mintzaira edo berbetea.

Chao Suberotarra (2), orain berroguetamar urte illikoa, etzan benetan jakintasun bagako guizona; entzun daigun Euskeraren edertasunagan zer diñoan:

«Euskerea guizonen eskueratik gora dagoan berbetea da, eta ederrena guztien artean.»

Eta orain, ikusten zaituet, esaten dozuela: «Bai, orrek guztiok ederto dira, euskaldun batzuk esanikoak ezipalira.»

Entzun eizue bada liburu-eguille arrotzak edo erbestetarrak zer esaten dabeen.

Amasegarren mendean edo *sigloan*, Holanda-n zan, *Leyde*-ko ikastegui edo eskola nagusian, *Skaliger* erichon jakintsu ezagun bat. Guizon onek izkuntza asko ekizan, eta uste izateko da euskera be baekiala. Dana dala, ona zer diñoan gure berteteagan:

«Euskereak eztauko bapere loirik, ez latzik, guztiz eztia da eta gozoa. Duda edo ezbai barik oso anchiñakoa da, eta ondiño dirauan tokian zan, Erromanoak ara aguertu baiño aurreragotik.»

Humbolt erichon Aleman jakintsu andi baten liburuetan be irakurten doguz berba onek:

«Euskerea beste berbete guztiak baiño goragokoa da.»

Jakintasun andiko Paris-tar baten liburuetan, *Vinson* jaunaren liburuetan ona zer dagoan ipiñita:

«Beste berbete guztiak Euskerearen ondoan jartzea, ori litzake azi barik guelditutako guizon kaskar batzuk guizon goi eder-eder baten ondoan jartzea.»

Izkuntza asko, eta euskera be bai, dakizan Ingueles jaun bat mirarituta dago euskerearen edertasunaz, eta euskereak zelan daukan, beste izkuntza guztiak baiño obeto, nai ta bear diran gauzak adierazoteko almena eta diño gobiernuetako guizonak euskeraz eguingo balitue euren al-karkuntza eta eguiuneak, elitekela egongo inoz euren artean atralaka biderik, gauzak naikoa argui ez jarriteagaitik.

(1) Euki bedi gogoan Aita Joannateguy Naparroa Beekoan bizi dala.
(2) Subero da Frantziaren azpian dagoan Euskal erri-
alde baten izena.

¡Orra Euskerea, eta Jainkoak zer doai emon denskun berbete ori emon deuskunean!

Orain erraz da ikustea ainbeste guzalditan bizirik egon dan izkuntza ederra eztala bazterrera botatea merezi daben gauza bat, ezetarako eztan zatar puzka bat leguez.

Gueure onean eukiko dogu bizirik Euskerea; au galdu ezkerro, ¿zer edo nor guintzakez? ¿Zer izen emon lekigüe?

AITA BASILIO JOANNATEGUY
(Jarraituko da.)

SINISMENA ETA EUSKERA

Berroguei ta amax peretako sari bat eta bite-
zarra Oñati-n irabazitako moldaera.

Asalkain: «Biotzian gurutza
Eskuan bandera
Esan lotsarik gabe
Euskaldunak guera»
(Iparraguirre-k)

Jaungoiko altsu ta Eguillea,
Zeruko eta lurreko Jauna,
Zeñen aurrean arkitu oi dan
Eguia eta jakintasuna,
Adanen seme larri oneri
Barka Mengope zoriønduna.
Ezagüera detan ezkerro
Izandu banaiz eskercharduna,

Gora zerurontz beguiraturik
Ekar baneza erraztasuna
Nik eskatuko nizuke, auspez,
Zor ez didazun arguitasuna;
Bial zadazu bada zerutik
Chinpart batekin alaitasuna,
Irudimendik bota ditzadan
Nere lanbro ta lausotasuna.

Fede egarekin egan juteko
Chori azkarra bañan lenago,
Odeirañoko toki guziak
Guehi, chit guehi zaizkit izango,
Puskaturikan izar-tokia,
Igaroko da guztiz gueiango,
Eta aingueruak utzirik bean
Egatuko da oso gorago.

Igarotzen da fede donea
Ega churiak chit zabalduta,
Aingueru eta jakinbeteak
Agur eguiñaz chit auspeztuta,
Echedendeko aize gosuak
Arin gorontzu ta bultzatuta,
Dijua bere kabi maitera
Poz eta atsegiñ gozoz puztuta.

Igorik ara pake gozuan
Jaunaren jargoi dizdizarira
Jainkoa eta fede dontsua
Laztanten aseko inoz eztira;
Fedea ¿Aita, zuk zer nai-dezu?
Dio, Jaunari gora beguira,
Jainkoak dio ala esaten:

Zuaz guizonen erdi-erdira!
¡Uda berrian aize biguña
Egun-sentian oi da ateratzen,

Bere etorrera lorak oi dute
Baratz-soroan chit desiatzen,
Eta umildurik bere aurrean
Bekokichoa dute auspezen
Eskanirikan usnai ederra
Beren kolkoitik dana ateratzen.

Lorachoakin aruntz-onuntzka
Aize gossua dabil jostatzen,
Arturik likurt usai ederra
Badiotena pozik eskaitzen;
Erandakoan intza diona
Arrosak lore ostoa jartzen,
Likurt gossua eta usaisua
Aize manchuak ditu zabaltzen.

Usai eder ta otz-epelakin
Baldin aizea bada etortzen,
Gure burua oso berona
Laztanehoakin oi du maitatzen;
Ala fedeak oi du anima
Argana bada goitik jechitzen,
Guzia mundu guezurti ontan
Zeruko pozez bete-betetzen.

¡Zoriønduna! ¡sinistutzen det!
Inork biotzez badu esaten,
Aldare erizean ¡Nik ikusten det!
Duana benaz oju eguiten.
¡Zoriønduna! fedeagaitik
Odola pozik badu ematen.

Igaroko da kristaia farrez
Ibañen eran zelai aldean,
Dirudiala zillar-ari bat
Josia mantu polit berdean,
Orniturikan inguru dana
Odeien eran izar-gabeen,
Arrosa eta liriokakin
Ditula beste lorak tartean.

Topatuko du guizon zuzenak
Ezti gozua beazunean,
Pozkida gozo ta atsegiñ danak
Zabalko dira bere aurrean,
Ditun bezela lizar zugatzak
Azi diranak lur biguñean
Adarrak ostoz chit estaliak
Zabaltzen pozik enbor-gañean.

¡Zuri, Jaunaren mandataria,
Zuri lurrean doaitasuna!
¿Au gabe arki ote litzake
Emen pakea ta anaitasuna?
Baldin lurretik jungo baziña
Utzirik bertan eritasuna
¿Ote litzake gauzik izango
Baizik guzia larritasuna?

¡Ea! bada guk pozik onetsi
Dezagun beti fedetasuna
Zerutik lagun saminduentzat
Bialdutako sendatasuna,
Ongui etorria izan dedilla
Guizaldi danen alaitasuna
Izan dedilla beti denentzat
Zeruko argui, bide, laguna.

Euskal mendien tontor gañean
Jotzen ditula zerubak ia,
Ekusten degu gurutzecho bat
Dirudiala buruzaria;
Fedea euskal-animan eran
Dago aitzean gogor jarria,
Gure fedea bertuteakin
Bezela, dago untzez jantzia.

Ateratzean euzki ederra
Zabaldurikan printza garbiak;
Alaitzen ditu lendabizian

Gurutza dagon toki goi-goiak;
Esnatuta lo dagon aizea
Utirik lore maitagarria
Ur tantoa da jungo kentzera
Untz ostoari gabak jarriak.

Gurutz-ondoan dirade chor chor
Ateratzen ur dizizariak
Zeñak korrika Eguilleari
Kantaturikan bere gloriak
Igarokoitu lur landu-ozak,
Sasi, lar, baso ta sagastiak
Zehetatan goiko gurutza
Agurtzen duten soñuz choriak.

Bide-chidorra suguen antzera
Ekusten degu mendian ori,
Nundik euskoak igotzen diran
Agur-eitera guratzeari,
Bidean esker-eskubietan
Kirkerrak daude *kri kri* kantari
Dijoazenai sarri esanaz:
¡Eusko! beguira gurutze orri!

Echiak emen ta or mendian
Ekusten dira oso churiak,
Nundik maiztarak zure igurutze!
Eske ta eske dauden doaiak,
Zure irudiak eche-atean
Baserritarak kontuz jarriak
Dauzkate danak badjotela:
«Sinismena du Euskal-erriak».

URROZ-ENEKO ETJENIO-K.

INCHAUPE

Joan dan Iraillaren 27.ª ortzitu edo lurpetua izan da bere sorterrian, Atharratze-tik urrean dagoan Omi-ze (1) errian, *Inchausepe* abadea, Baionako jaun Bikario nagusia izanikoa. Larogueta sei urte zituan; adin andia, gaichik jadesten dabeena. Orraitiño, gueiago iraungo ebalakoan egozan bera ezagututen eben guztiak.

Zarata guichigaz lan andiak bere denporan erabiliko guizona zan; lenengo Apezpikoaren goarpelari edo *secretarioa* leguez, eta guero *Franchistegui* Haspandar abade beguiratuaren ondoren bikario nagusia, ondiño bere kargua edo eguipidea ondo beteteko egoala, gobernuak alde eraguin eutsana; guztiz leguna ta bakezko guizona zala, beguitan artuta eukun. Eztago ezaugari oberik zuzena zala ta bide zuzenetik ateraten erraza etzala jakiteko. Bear zanean baekian ezetz esaten be; ori da naikoa gaur guizonakandik esker onik egunean ez izateko.

Euskalzale andia zan. Aspaldian euskaldun izkribatzailla arguienetarik bat leguez zan ezagutua. Euskeratik kanpora be, jakintasun andiak eukazan; baiña beste lan guztien artean beti eukan gogoan edo eskuarte euskerazko lanen bat.

Berari esker da ezagutua gure artean, au da, euskereari gueure go-goak zelanbait emonda gabiltzanen artean, Atsular, Sara-ko abade izan zanaren liburu entzute andikoa, *Gueroko guero* derichona. Inchausepe abadeak barrirazu eta arguitara emon eban.

Liburu ori bariraztuteaz ganera beste lan batzuk be badaukaz; Euskereari dagokiozanak eta euskeraz eguiniakoak, dira oneek «*Le Verbe*

Basque» (1) 1868; «*Dialogues basques*» (2) Duvoisin kapitanaiz batera eguina, 1857; «*Jinconae guisonareki eguin paloac, edo eguiazco religionea*» (3), 1851; «*Saint evangile de Jesus-Christ*» Suberoko euskeran, 1856; «*l'Apocalypse*» San Juan apostoluena Suberoko euskeran au be: *Jesukristen imitacionia, Cuberouco utzulia*, 1883.

Aspaldion bizi izan da Omizen zartizaro gozo baten; Jainkoak euki daiala zeruan, eta an erregutu beio Berari aini maite izan zituan Euskerrea ta Euskalerriagaitik.

Alan izan dain, arren edo erregu bat eskatzen deusagu gure irakurlai.

IGUISARAJOAKI

Bi mutill koskor putzu

iskiñan igari,
batere bildur gabe
gogoz ziran ari,
bat aurrera zijoan
farrez bildur gabe
bañan bestiak onla
eguin zion galde:
—¿Josse, ez alzerade
or ikaratutzen?
¿zertan zera nigandik
orrela aldentzen?
Obe dezu ez dediñ
zerbait char guertatu,
neregana onera
azkar alderatu;
gañera bazterrian
bakar bakarrian,
iruritzen zait ez de-
tala indarrian;
atoz etzaitzela
zetosua izan,
aldera zaite azkar
nerekin zabilizan.
Bañan izanik tranpak
beti itsasuak
uste gabe trabatzen
ziozkan pausuak;
ta len chit errez joaten
zan guisa erdira

ezin zan inola-re
bazterrera jira;
igarririkan bere
burua neketan
asi zan deadarka
beldurrez batetan;
esanaz:—Azkar, azkar
atoz laguntzera,
bestela ni banua
betiko galtzera.
Beste guisarajoak
orla ikusirik,
beregana prest joan zan
erraz kupiturik;
bañan larri zan arrek
eldurik kolpian,
betiko eskutatu
ziraden urpian!

PEPE ARTOLA.

(1) *Euskal-Aditza*.

(2) *Euskal-Antiak*.

(3) Jainkoak guizonakaz eguiniako eguinean, edo eguiazco erlijioa.

Lore basotia eta eskolame arguia

Iruña-ko Aranzadi jaunari donkitua

Lore chiki ori polit bat arkitzen zan arkaitz baten puntan osto berdez inguraturik.

Mutill koskor argui batek ura ikustean dio: eskolan esaten didate-nez kanpoan dauden gauza guziak zerbait erakutsiko dirate ondo danari beguiratzen eta galdetzen bada-
kit. Ea bada lorecho onekin zer ikas-
ten dedan.

—Ai zazu, lore maitagarria, nork erein zaitu or, eta zeñek zaintzen zaitu. ¿Sorguinhoren bat izango da zure ama?! Alajaña! lekutako mutur-
rean jarri dezu siaska.

—Ez nau inork erein, adiskide-
choa, erantzuten dio dagoan tonto-
rretik lore basotiak, nizaz ez da
inorecho ere oroitzen.

—¿Ez zinan ordeba zu bakarrik
eguingo, lore polit ori?

—Ez noski. Choriho batek bere
mokuan ekarri zuan bein, Jaungoi-
koak daki nundik, neri izaera eman
ziran azi apurchoa; aize epeleho ba-
tek jarri zuan arkaitz onen printza
tartian auts pisskacho bat; or goitik
jira ta bira zebillen odai beltz batek
bialdu ziran lenbiziko ur tantoa, eta
cholarate batean amorioz beguiratu-
rik eguzki argui eta bero beroak
eman ziran jaiotza.

—¿Eta guero? galdetzen du muti-
llak, gure baratzako loreak bezela,
zuk ere izango dezu zeñek beguira-
tua.

—Ara: arkaitz onek eman ziran
bizi lekua eta berak laguntzen dit
ekaitz mutur-beltza datorrenean era-
man ez nizan zergatik nazu chit ika-
ratia; egunak ematen dit bizi eta
indarra, gauak intza presskua euriak
eta aizeak zer eran eta zer jana,
eguzkiaren ziarguiak eguiten dit jan-
tzi berde eta urre kolorezko apain-
an. Inguruko gauza guziak itz bate-
au, daukate nere ardura baña ez det
beste jaberik eta beste amarik, ama
Izaira baizik.

—¿Orren lore chiki batentzat
orrenbeste onguille! ¿eta nik, lore
kuttuna, zer eman al nizazuke?

—¿Zuk? ezer ez. Ez dit ezerk fal-
tarik eguiten ere. Zuk eguin dezazu-
ke bakarrik bestek ezin lezakena.
Maita nazazu biotza dezun ezker-
o, ezagutu nazazu, eta nere izate mira-
garria aitortu dezazu, adimena edo
pensamentua dezun bitartez eta ni
maitatu eta nere pare gabeko eder-
tasuna aitortzearekin nere eta zure
Jaungoiko aundia maitatu eta aitor-
tzen dezu.

AITORREN-ALABA J. A.

Bilbon 1902^{an} Agorrean.

Frantesetik itzulia nere eskolameari lore
landareak nola sortzen eta azitzen diran
adierazitzeko.

EUSKALDUN ERDALZALEA

DON PILIPE

I

—Kaissio Pilipe.
—Ola Prantzi.
—¿Zer moduz bizitu guera goi oie-
tan?
—*Bastante* ondo.
—¿Zer esan nai du *bastante* orrek?
—Naikoa.
—¿Eta naikuaren lekuan *bastante*
esaten dezu?

—Badakizu ba; zazpi urtian bizitu
naiz erdera baño beste itzkuntzarik
eguin gabe ta...

—Etzinan ba zu len erdaldun an-
di-andia ere.

—Orain bai ordia.
—Beraz ikasi dezu.
—¿Ikasi bakarrik?
—¿Zer ba?
—Erakutsi ere bai.
—¿Nori?

—Askori, eta zuri ere bai nai bade-
zu: *¿ke te paresuste pues?*

—¿Ola; ¿*Para-sustos* ere bai? Zuaz,
zuaz Jaungoikoarekin; sustorik asko
bestela ere izango degu ta. *Para-
raios* izan balitz ere, or nunbait; ba-
ña *para sustos*?... *bete mas alla*.

—Ezta esaten «bete».
—¿Zer ba? ¿Utsik?
—Utsik, bai zure burua.
—Ez ordia zure barrua.
—¿Zerez daukat ba beteta nere
barrua?

—Aizez.
—¿*Kallatus* *errebusnante*?
—Bai bai, gorde ezazu zuretzat
errebusnante ori, dana dala, zer dan
eztakit baña.

—Zer dan ezpadakizu ere, eguiten
badakizu beine pein.
—Zure osasunerako izan dedilla,
ba, eta agur.

II

—¿Zer iristen diozu zure lengo
erri oni?

—¿O; *toroko atrasatua*!
—¿Nola ba?
—*Ilustrazioaren* apurrik ere gabe.
—*Ilustrazioak* ezta betetzen tripa-
rik eta...

—Ezta ustu ere ezta eguiten.
—Ez; baña emen nork erakutsirik
ere eztago ta...
—Neronek puska bat esnatuko di-
tut.

—Ondo eguingo dezu.
—*Ponda* ipintzera noa.
—Ondo eguina.
—Eta iltzeguintza ere bai.
—Ederki; lengo opizio zarra.
—Ez premiarik daukadalako, baña
bai, erakustiagatik jende atrasatu
oni.

—¿Eta pondan zer eguingo dezu?
¿Bataiatu?

—¿Zer bataiatu?
—Ardoa edo... ¿zergatik eze elizan
ere ponda edo pontean bataiatu egui-
ten da ta...

—*Ponda*, ostatua dezu, ¡guizona!

(1) *Pratzeoz Abense-de-Haut*.

—Ezta ba leku charra ardoa bataiatzeko.

III

Echeari berritualetan bat eman, eta kanpotik zauriturik egun batian aguer-tu ziran bere aurrealdeko albo bana-tan letrero aukerak:

PONDA DE D. PILIPE. PRÁBIKA DE KALVOS

—Oiga, buen Señor.
—Kaissio Kaballero.
—¿Tiene V. fábrica de calvos?
—Sí Señor.
—¿Es barbería?
—Barbarería no Señor... Prágu.
—¿Pues como son esos calvos?
—Así como dedos, hierro de punta-zorrolores.
—¿Puntas de acero?
—No Señor; hierros biribillaos, api-llos punta, buruchavales kabesa ta... ta... ta... pegaos matrillo y metidos ta-bla. Así está puerta suelo y endemas.
—¡Ah! esos son clavos.
—Eso es.
—Entendámonos.
—Monos no; kalbos.

—¿Bai aldikizu Pilipe zer esan nai duan kalbos-ek?
—Itziak.
—Ez, guizona, ez.
—¿Zerba?
—Illegabiak.
—¿Itziak altzeukatek ba illerik.
—Ez.
—Beraz itzeak illegabiak dituk.
—Ala da ori ere.
—Beraz itziak ere kalbos dituk.
—Izan ditezela ba; eta guazen bes-te gauza batera.

—Esan zak ba nai diana.
—¿Zer esan nai du kalbiziek?
—¿Kalbiziek?
—Bai.
—Ori dek euskera eta erderaz nas-tutako izen bat.
—¿Baina zer esan naidu?
—Kal... kal..., karia: kalbizie kare-bizia.

—Ez, guizona.
—¿Zer esan nai dik ba?
—Buru-soiltasuna.
—Ori emen izango dek, baña er-dal-errian ez.
—¿Zazpi urte erdal-errian eguinta, oraindik orretan zaude?

IV

Mormorreta andia zebillen errian; pondan batiatu eguiten zala; ango ardoa baño ohea zala erriojako upela garbitutako ura, au ta ori, onela ta orrela.

—«Um» esan zion emaztiari egun batian Don Pilipe Kalbok (au zan as-paldian bere erritarrek ematen zio-ten izena) «nik uste baño jende er-naiagoa dago emenche. Obeko degu atzera erdal-errira juan». Poltsikotik Kalbo edo soll-soll gueldituz zijoan; eta ilustrazio ta erderak ere berriz etzioten urdallik betetzen.

V

Gabetik goizera ezkutatu zan Don Pilipe eta aguer-tu zan echearen aur-ka edo fachadan letrero au:

Ponda dipunta de Don Pilipe Calbo Makarrot eguiñ eta Oraññ akabo.

P. M.

1902 ko Urriaren 5 ean.

UTSA

Ostak eguindu bost gastu baña ezta Ostia usti; austu dute eta kosta: ustu arren edo ostu ezta estu ustez Ostia.

Garri gorra iru cherri charrak eta urdaiz urri saldu urrez eta orra, jarri gabe Garri gorri orra arro Garri gorra

Eztu Goñik aguiñ fiñik eta miñik Oñak aña; artu gabe oni grñik eztu izan jaten gaña Oñak aña maña Goñik.

Atzak atzo zazpi uso itzez eziñ oso osa; bere politza utsa oso etzan Atza plazan atzo guizon guizen guisen goza.

V. IRAOLA

PERECHIKUEN AZKERA

AZTEKO TOKIA

Toki preskua (1) ta illuna gura dauz barrengorri Naparroan deri-chuen perrechiku onek, eta ezo (hu-medade) gueieguiak kalte eguiten deu-so arin; orregaitik da lekuri onena bera azteko, edariak eukiteko echee-tan egoten dan guelea lurgana baño beerago, au da, bodega edo cueva er-daldunak esaten dabeena, legorra edo sikua izan ezkerro. Echeak ezpa-dauko orretariko guelarik, autatu leike beste edozein guelea, illuna ta legorra bada.

Leku ezoan olezko baldak eguin bear dira; balda onek ipiñiko dira, oiñ-erdi inguru lurraren ganetik; euren zabaleroa, kana bat inguru; olak alkarri ondo batuta jarri bear dira, irrikiturik guiehien euren ba-tunetan ichiaz.

Leiorik bagako chaboletan be azi leikez, lurra edo bea ondo astinduta ipiñirik; goian edegui bear da arnas-zulo bat. Neguko egun otz gogorre-tan tellatua ez-tali satzaz kana-erdiko sendoeran, lastoz estaldu atea barru-tik eta arnas-zuloa ichi, nozik-bei-nean zabalduaz arnasea euki daian. Aldirik onena chaboletan arazo one-

(1) Euzkaltzaren beronburriaren 12 tik 15 mallara. Termometro centigraduaren 12 tik 15 gradora. Alan ipiñi eukituek gurek lekuak gure baskonganak.

tan asteko da, Zezeillaren azken al-detik Epaila edo Marti-aren asikera aldera.

Neguan, kortan libre egon leikezan uneak be onak dira, argui asko sartu ez-tain, leioetan estalkiren bat ipiñita.

Aziteguietan be eguin leiteke au, kana-erdi inguru goierako kucha edo edo kaja-etan, goia tellatu antzera etsiguirik daukeela, jausi lekioezan urtantak alde batera bialdu daieezan. (Kucha onek, eta bai len aitaturiko baldak jarri leitekez batzuk besteen ganean, toki bateri atera eraguiteko emon leiken guztia. Iru edo lau kana goi-beran daukazan gueia baten, jar-ten badogu balda bat bakarrik lurga-netik oiñ-erdian, guelearen enparaua etondur edo aprovehatu barik guera-tzen da). Aziteguietan eguin leitekez lurrean lau aldedun zuloak eta euren-tan azi leikez perrechikuak; zulo ori olakaz estalduta egon bear dau, eta bitartean sei ats edo pulgada-koa izan daitela, perrechikuak asi daizanean goia jo ez-taien.

Baita lastoteguietan be azi leikez, utzik egon ezkerro, Garagarrille arte.

Egurasean edo aize libre-an azi leikez Aprilletik Zemendira bitartean edozein lekutan, legorra ta kerispe-tsua bada. Oea eguin leike neurri onetan: 4 metro luzeran, 1,20 metro zabalera (guiehien) beian eta 0,50 metro goian, eta 0,35 metro goieran eda alturan. Chikiagoa balitz, eleuke gordeko bear dan leguez satzaren berotasuna. Eguzki ta euriagandik gordeteko, kerisgarri edo itzalgarri bat ipiñi bear jako ganetik, oiñ zuzen batzuen ganean. Kerisgarri au ta oearen bitartea sei ats edo pulgada-koa izan bear dan perrechikuak asteko lekua euki daieen. Bera eguin leike olakaz eta odoloiatz edo las-toaz.

GURE ESKUTITZAK

Zarauztik

IBAIZABAL-en artezkari jauna:

Nere jaun eta laguna; Eliz pesta aundiak izan ditugu uri onetan Aita prailleak daukaten elizan; lengo illa-ren 25.^a asi san Frantziskoren bede-ratziurrena, illunabarreko 6 $\frac{1}{2}$ tan erreztaturik errosario santua gure iz-kuntza maitean; illaren 3.^a arratzal-dean kantatu zituzten besperak Aita prailleak. Urrengo egun goizean 4 $\frac{1}{2}$ tan jatzi ziran aitormentokira prai-leak; lanik asko izan dute nola bai-tan erri ontako jendea dana edo gueieno S. Frantziskoren iragarren billerakoa, askok nai izan du pesta eguin beren utseguiteak aitsurturik eta jauna arturik; 6 $\frac{1}{2}$ tan asi zuan meza Bostrako Lenapezpiku jaunak, meza onetan Jauna-artu dute 400 la-gunek guchi gora bera jaun onen eskutik. Guero 9 tan eguin zan elizin-guru joaten zala Lenapezpiku jauna bere artzaiñ-makilla ta mitrakin (1)

praille danakin, irugarren billerako anaiak eramaten zutela S. Frantzis-koren irudia. Ondoren asi zan meza nagusia, esalea zala Aita Jagolea eta lagun Aita Aztaburuaga ta Azkue prailleak.

Sermoia eguin zuen gure Bikario jaunak piper-erriko edo belarrimo-tzen izkuntzan, au da, erdaraz; gure baserritarrek danak ezpada ere gue-ienak etzuten batere adituko zzer esa-ten det baserritarrek? ez ere kale-koak, baina danak egundu aoa zabaldurik. Illunabarrean lengo egu-netako orduan eguin zan S. Prantzis-koren zeruratzeko pesta, sermolari zala Aita Juan Larrinaga praillea; eguin zuen euskaraz, bai gure iz-kuntz doatsugarrian; goizean baño jende gueiako zan elizan eta au zer-gatik? jendeak zekialako goizean ser-moia zala erdaraz eta Zarautzen er-daldun guchi daude (1). Azkenik eman zan muñ eguiteko santuaren erlikia edo ondorea.

Igandean Ama Birginaren onran, parrokan eguin dira eliz pesta aundiak; bespera ondoan irten zan elizin-gurua errosarioa musikan kantatuaz euskaraz. Ori Zarautzarrek; kontu gure izkuntz garbiari; ala berean eguingo da illontako beste igande egunetan.

Orain denbora asko ez-tala zebillen emen belarri-motz bat soka saltzen eta inguratu zan sagardotegui batean zeuden guizonakana, eta asi zan itz eguiten erdaraz bere sokak saldu naiez, eta ala dio au arkitzen zan mutilzar batek:

—Vosotros erdaldunes no aprender vascuenses, si euskaltunes bere zori-gaitzez kastelaniz, erdaldunas tener todo cabeza gogor como piedra.

¡A Josse Mari, Josse Mari, zedo-rrek ere naiko pilosopia badaukazu erderaz!

Gueroz guertatu omenzan soka aiekin ikuskizun polita; emengo Viz-conde-kalean bizi dan nekazari batek artu zuan soka aitako bat, urrengo egunean joan zan bere aberentzat zer jan billa, eguinik sorta aundi bat, asi zan zokarekin estutzen, orra non eten zitzaion, eta eroririk ortzaz gora eguin zuan zauri aundi bat kokotean. Sarritan gaizki irtengo guera erdal-dunaren esanaz amantatzan baguera.

Lengo illean erriko sisak eman dituzte 6.559 peseta 3 zentimorekin.

Aiuntamentuak bere batzarrean erabagui du erri onetan Isabel erre-guinaren zillarrezko dirurik dauka-nik bada, truka dezala erriko kutze-an, zergatik ill au igaro ezkerro balio-ko ez-tion; jederki Aiuntamentu jau-erritarrok ez lo egon, denbora joan-na! eta zuek dako negarrak ez-tu ba-lioko; beraz al dan azkarren trukatu, eta esan auzoko lagun danari ere.

Gueiako gabe agur eta urrengo aste arte; beti zure lagun.

J. E.

Zarautzen Urriaren 7.^a

(1) Baina dagozanak andikiak; eta beren edor iduki-tseगतिक izango zala aurki erdarazko sermoi ori. Orre-lango garaletan euskaldunak eguin bear luketena da pipada bat atzera elizpera irten.

(1) Euskaraz nola dan ez-tatik. Novia ta Salcedon izte-guiak ipinten du greza, mitra; gresolua, mitrado.

